

boekbesprekingen

Atlas van Nederlandse zoogdieren

Onder belangstelling van haast 400 bezoekers werd op 1 februari te 's-Hertogenbosch de 'Atlas van de Nederlandse zoogdieren' gepresenteerd. De presentatie werd gecombineerd met een symposium over het gebruik van zoogdierverspreidingsgegevens.

Sprekers waren onder meer C. Smeenk, J.D. Gabor, L. Vlijm, D. Klees, K. van Zomeren, S. Broekhuizen, mevrouw A. Steeman-Diepenbeek,

waarna een discussie volgde over 'Zoogdiergegevens, wie kan en doet er wat mee?' onder leiding van J.A.R.A.M. van Hooff met zes panelleden. Tientallen organisaties werkten zo'n tien jaar mee aan het bijeenbrengen van de gegevens. In totaal brachten circa achthonderd personen de gegevens bij elkaar. De namen van de grotendeels amateurs worden niet in het boek vermeld.

Bij deze atlas ligt het accent uiteraard op de verspreiding van de 64 landzoogdieren, maar ook twee soorten zee-

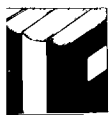
honden die zich in de Nederlandse kustwateren voortplanten, worden behandeld. Voor de bespreking van de verschillende soorten werkten 35 prominente zoogdierdeskundigen mee. De vijf redactieleden zijn er bijzonder goed in geslaagd een uniformiteit in de teksten aan te brengen. Ook de royaal uitgevoerde pentekeningen van de acht illustratoren hebben gelukkig voor een niet al te grote variatie in stijl gezorgd.

Waarnemingen van onder

meer muizen, woelmuizen en spitsmuizen waarbij de dieren of de resten daarvan niet in de hand konden worden gedetermineerd, zijn niet in de gegevens van de atlas verwerkt.

Ook de vele vleermuisgegevens die sinds 1984 zijn bijeengebracht met behulp van vleermuisdetectoren voor echolokatiegegevens zijn nog niet opgenomen. Bij alle verspreidingskaarten is aangegeven welk type waarnemingen is opgenomen en met welke symbolen deze is weergegeven. Per kaart kunnen de zelfde symbolen namelijk geheel andere betekenissen hebben. Uiteraard is de verspreiding op de kaarten maar een momentopname en kan hier en daar zelfs nu al worden aangevuld met nieuwe gegevens, maar ook met oude gegevens die pas naderhand bekend zijn geworden.

Betrekkelijk slecht onderzocht zijn de Friese Greidhoek, het zuidelijk deel van Twente, het centrale deel van de Veluwe, de oostelijke helft van Noord-Holland ten noorden van het Noordzeekanaal,

boekbesprekingen

het noorden van de provincie Zuid-Holland, Schouwen-Duiveland, Tholen en het Peelgebied.

Na de inleiding volgt een kort historisch overzicht, waarna de besprekingen per soort volgen. Van elk van de 66 besproken zoogdieren volgen na een algemeen stukje tekst, de gegevens over de vroegere verspreiding, de huidige verspreiding en veranderingen en eventuele oorzaken in aantallen en verspreiding. Als figuren zijn over het algemeen een klein kaartje van de verspreiding 1946-1969 en een grote verspreidingskaart over de jaren 1970-1988 opgenomen. Bij sommige soorten gaan de auteurs wat dieper in op bepaalde onderwerpen, zoals het voorkomen in bepaalde regio. Opgemerkt mag wel worden dat onze provincie Limburg een heel bijzondere plaats inneemt in het voorkomen van een groot aantal zoogdieren die in de overige provincies ontbreken.

Toch is het opvallend dat er eigenlijk nog maar weinig bekend is over het voedsel van verschillende zoogdieren, evenals over de eisen die zij door het jaar heen stellen aan voedsel en biotoop. De kennis van onze zoogdieren is voor een deel nog maar pover en de kennis over de verspreiding is dan ook één der eerste vereisten om tot een nader onderzoek te kunnen komen. Een betere kennis van onze zoogdieren kan dan ook leiden tot een betere bescherming van deze dieren. Aanwijzingen voor een beter behoud zouden in dit boek ook wat meer moeten zijn benadrukt. Opvallend is dat van de Egel geen achteruitgang werd vastgesteld.

Op de bijeenkomst van de presentatie van het boek werd

meermalen gewezen op de grote rol die amateurs hebben gespeeld bij het verzamelen van de nodige informatie over zoogdieren in ons land. Deze amateurs verdienen meer steun van de overheid. Er zou een betere mogelijkheid moeten kunnen worden gevonden om tot een schatting van aantallen van bepaalde soorten te kunnen komen, eventueel te beginnen bepaalde soorten met elkaars aantallen te vergelijken. Op het huidige kaart van de Haas is haast elk kilometerblok ingetekend, hetgeen niet inhoudt dat het Konijn bij ons minder voorkomt omdat daar minder kilometerblokken van zijn ingetekend. Bij vele zoogdiersoorten hangt het voorkomen onder meer af van de grondsoort en de daarbij behorende vegetatie. Bescherming en behoud van bepaalde vegetaties zou natuurlijk het behoud van bepaalde zoogdiersoorten kunnen vergroten ware het niet dat het steeds nog uitbreidende wegnnet een duidelijk gevaar betekent en tevens de benodigde regelmatige contacten met soortgenoten uit naburige gebieden in de weg staan.

Over de beschermde status en de jacht wordt nauwelijks gerept. Men heeft zich zo veel mogelijk aan de informatie over de verspreiding gehouden waardoor enige vergelijking met boeken die meer over het gedrag vermelden, nauwelijks is te maken. Toch kan het gedrag ons belangrijk meer informatie over het voorkomen van een soort verschaffen. De invloed van bijvoorbeeld de veelbesproken 'zure regen' komt in het boek niet aan de orde. De plezierjacht en de zogenaamde 'beheersjacht' wordt zo veel mogelijk buiten de invloed die het heeft op de

aantallen en de verspreiding, gehouden. Over de onbarmhartige heksenjacht op Eekhoorns die nog voor de Tweede Wereldoorlog plaatsvond, wordt niet gerept en ook aantallen van diverse soorten waar veel op wordt gejaagd, ontbreken. Zo worden er jaarlijks in ons land 400 Edelherten, 8000 Reeën, 1300 Damherten, 200.000 Hazen, 300.000 Konijnen en 8000 Vossen geschoten. Ook zouden de in loop der tijd wisselende openingstijden van jacht op bepaalde soorten vermeldenswaard zijn geweest. Zo op het eerste gezicht is de bijdrage van jagerszijde aan het boek niet bijster groot geweest, ook als het om de geraadpleegde literatuur gaat. Er is een duidelijke tendens om zich in zeer voorzichtige termen uit te drukken als het gaat om veranderingen in aantallen waarvan meestal 'mogelijke oorzaken' worden genoemd, waaruit tevens blijkt dat veel meer onderzoek nodig is. Daarbij wordt het vermelden van de jacht vaak haast 'angstvallig' vermeden, hetgeen voor later geen objectieve kijk op tal van zaken zal geven. Op subtiele wijze wordt vaak weergegeven hoe een populatie 'klein wordt gehouden'. Blijkbaar heeft de redactie om polarisatie tussen natuurbeschermers en jagers niet aan te wakkeren de jacht op zoogdieren zelfs niet 'beschouwend' hebben willen weergeven.

Het is een handzaam, waardevol boekwerk geworden dat ook prettig in de hand ligt. Zelfs zeer recente literatuur vinden wij reeds aangehaald. Onze felicitaties aan redactie en uitgever die van de gegevens van velen een zo duidelijke eenheid hebben kunnen samenstellen.

S. Broekhuizen, B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (redactie): Atlas van de Nederlandse zoogdieren. 336 bladzijden, 68 kaarten, 106 figuren, 65 pentekeningen, 20 zwart-wit foto's, auteurs: P.J.M. Bergers, H. van Blaaderen, S. Broekhuizen, R.G. Bijlsma, J.M. Drees, R.P.B. Foppen, G.H. Glas, J.L. van Haaften, B. Hoekstra, R. Hoeve, B. Jenster, D.A. Jonkers, V. van Laar, R. Lange, F. Leeuwenberg, A.J.W. Lenders, W. Ligtvoet, B.E.J. Litjens, K. Mostert, J.L. Mulder, G.J.D.M. Müskens, B.A. Nolet, E. Pelzers, P.J.H. Reijnders, C. Smeenk, E.H.F.M. Straetmans, J.B.M. Thissen, J. Veen, J. Vink, A.M. Voûte, D.F. Wammes, J.A. Weinrich, J. Wiertz, A. van Winden & L.C. Wijlaars. Nummer 56 van de Natuurhistorische Bibliotheek van de KNNV (1992). Uitg. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht in samenwerking met de Contactgroep Zoogdierinventarisatie. Prijs f 49,50. Verschillende organisaties bieden het boek tegen een ledenprijs aan. Het boek kan ook rechtstreeks worden besteld bij de uitgever door storting van f 54,- (inclusief f 4,50 verzendkosten) op giro-nummer 13 028 ten name van Stichting Uitgeverij KNNV, Eindhoven onder vermelding van 'NB 56'.

De oplage van de eerste 1500 exemplaren was binnen veertien dagen uitverkocht. Een tweede druk verschijnt in maart.